

Seminarska naloga iz statistike

Klementina Pirc

Fakulteta za matematiko in fiziko
Oddelek za matematiko

julij 2020

Podrobnejša navodila nalog se nahajajo v datoteki *27_sem_nal_Klementina_Pirc.pdf*

1. naloga

V datoteki *Kibergrad.csv* so podane informacije o 43 886 družinah. Spodnje naloge se navezujejo na stopnjo izobrazbe, ki jo imajo vodje gospodinjstev. Stopnje so označene s števili od 31 do 46. Naloge sem rešila s pomočjo programa Python in ustreznih knjižnic, postopek pa se nahaja v datoteki *Kibergrad.py*

a)

Na podlagi enostavnega slučajnega vzorca 200 družin poiščemo oceno za delež družin v celotni populaciji, katerih vodja gospodinjstva nima srednješolske izobrazbe. S pomočjo opisov stopenj izobrazbe ugotovimo, da moramo prešteti družine iz vzorca s stopnjo ≤ 38 . Naj bo d_i stopnja izobrazbe za i -to družino, definiramo

$$x_i = \begin{cases} 1 & \text{če } d_i \leq 38 \\ 0 & \text{sicer} \end{cases}$$

Sedaj lahko vzorčni delež s izračunamo s formulo

$$s = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

kjer je n velikost vzorca, torej 200. Dobimo rezultat $s = 0.23$.

b)

Ocenimo standardno napako $se(s)$ in določimo 95% interval zaupanja. Za izračun standardne napake moramo izračunati varianco s . Ker smo vzeli enostavni slučajno vzorec velja

$$var(s) = \frac{1}{n} \frac{N-n}{N-1} \tilde{\sigma}^2$$

kjer je $N = 43886$ velikost populacije in $\tilde{\sigma}^2$ nepristranska cenilka za populacijsko varianco. Torej

$$\begin{aligned}\tilde{\sigma}^2 &= \frac{N-1}{N(n-1)} \sum_{i=1}^n (x_i - s)^2 \\ \Rightarrow \text{var}(s) &= \frac{N-n}{nN(n-1)} \sum_{i=1}^n (x_i - s)^2 \\ &= \frac{N-n}{nN(n-1)} \sum_{i=1}^n (x_i^2 - 2x_i s + s^2) \\ &= \frac{N-n}{nN(n-1)} \sum_{i=1}^n (x_i - 2x_i s + s^2) \\ &= \frac{N-n}{N(n-1)} (s - s^2)\end{aligned}$$

in zato

$$se(s) = \sqrt{\frac{N-n}{N(n-1)} s(1-s)}$$

Upoštevali smo $x_i^2 = x_i$, kar velja, ker $x_i \in \{0, 1\}$. Standardna napaka za izbrani vzorec je 0.029763.

Interval zaupanja dobimo po formuli $s \mp z_\alpha se(s)$. Ker želimo 95% natančnost, je $z_\alpha = 1.96$ in tako dobimo interval $[0.171662, 0.288337]$.

c)

Izračunamo populacijski delež S in standardno napako $se(S)$ s formulama

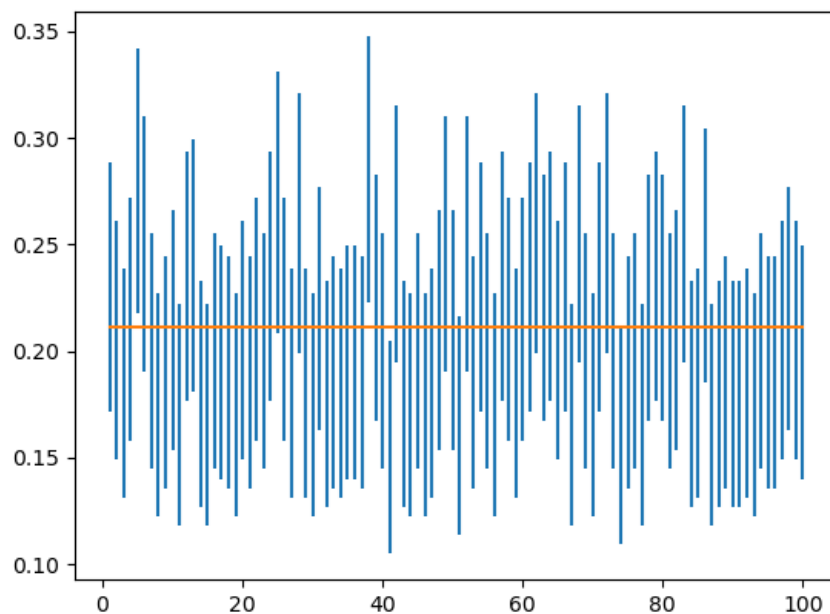
$$S = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i \quad se(S) = \sqrt{\frac{\sigma^2}{N}} = \sqrt{\frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N (x_i - S)^2}$$

ter dobimo $S = 0.211502$ in $se(S) = 0.001949$. Interval zaupanja torej pokrije populacijski delež, saj $S \in [0.171662, 0.288337]$.

Razlika med vzorčnim in populacijskim deležem znaša 0.018497, razlika med vzorčno in populacijsko standardno napako pa 0.027814.

d)

Izberemo še 99 vzorcev, določimo 95% intervale zaupanja, ter jih narišemo skupaj z intervalom za prvi vzorec. S horizontalno črto označimo vrednost S . Vidimo, da populacijski delež pokrije 96 intervalov.

e)

Izračunamo standardni odklon vzorčnih deležev iz 100 prej izbranih vzorcev. Uporabimo formulo

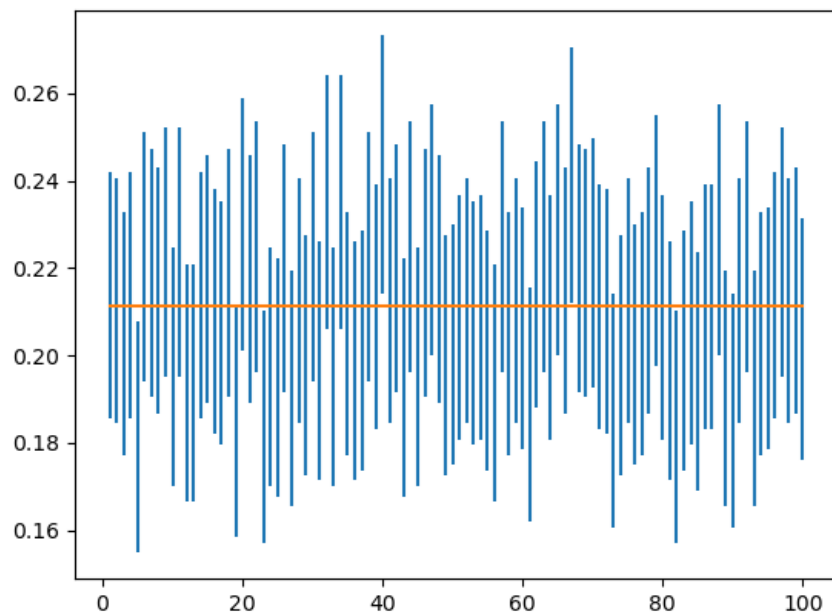
$$\sigma_s = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m m(s_i - \bar{s})^2}$$

kjer je $m = 100$ število vzorcev, s_i vzorčni delež i-tega vzorca in \bar{s} povprečje vzorčnih deležev. $\sigma_s = 0.028618$, razlika med populacijsko standardno napako $se(S)$ in σ_s pa je 0.026668.

f)

Sedaj izberemo 100 vzorcev velikosti 800 in ponovimo postopke iz točk d) in e).

- $\sigma_s = 0.013002$
- $|\sigma_s - se(S)| = 0.011053$
- populacijski delež S pokrije 95 intervalov zaupanja

2. naloga

Želimo oceniti skupno vrednost inventarja z N enotami, kjer ima vsaka knjigovodska vrednost X in dejansko vrednost Y . Poznamo X za vse enote in želimo oceniti vsoto dejanskih vrednosti vseh enot τ_Y .

$$\tau_Y = \sum_{i=1}^N Y_i$$

Vzamemo enostavni slučajni vzorec z n enotami in predlagamo 3 možne cenilke

$$\hat{\tau}_Y^{(0)} := N\bar{Y} \quad \hat{\tau}_Y^{(1)} := \tau_X + N(\bar{Y} - \bar{X}) \quad \hat{\tau}_Y^{(2)} := \frac{\bar{Y}}{\bar{X}}\tau_X$$

a)

Dokažimo, da je $\hat{\tau}_Y^{(1)}$ nepristranska: $E(\hat{\tau}_Y^{(1)}) = \tau_Y$ in izračunajmo njeno varianco. Uporabili bomo naslednje oznake.

$\tau_X, \tau_Y \dots$ vsota vrednosti spremenljivke X oz. Y na celotnem inventarju,
 $\mu_X, \mu_Y \dots$ povprečna vrednost X oz. Y na celotnem inventarju,
 $\sigma_X, \sigma_Y \dots$ standardni odklon X oz. Y na vseh enotah inventarja,
 $\rho_{XY} \dots$ korelacijski koeficient med X in Y na celotnem inventarju,
 $\bar{X}, \bar{Y} \dots$ vzorčno povprečje X oz. Y .

$$\begin{aligned} E(\hat{\tau}_Y^{(1)}) &= E(\tau_X + N(\bar{Y} - \bar{X})) \\ &= \tau_X + N(E(\bar{Y}) - E(\bar{X})) \\ &= \tau_X + N\mu_Y - N\mu_X \\ &= \tau_X + \tau_Y - \tau_X \\ &= \tau_Y \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} var(\hat{\tau}_Y^{(1)}) &= var(\tau_X + N(\bar{Y} - \bar{X})) \\ &= N^2 var(\bar{Y} - \bar{X}) \\ &= N^2 var(\bar{Y} + \bar{X} - 2cov(\bar{Y}, \bar{X})) \\ &= N^2 \left(\frac{\sigma_Y^2}{n} \frac{N-n}{N-1} + \frac{\sigma_X^2}{n} \frac{N-n}{N-1} - 2\rho_{XY} \right) \\ &= \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} (\sigma_Y^2 + \sigma_X^2) - 2N^2 \rho_{XY} \end{aligned}$$

b)

Privzamemo, da sta X in $Y - X$ na populaciji neodvisni. Zanima nas, kdaj ima cenilka $\hat{\tau}_Y^{(1)}$ nižjo varianco kot cenilka $\hat{\tau}_Y^{(0)}$.

$$\begin{aligned} var(\hat{\tau}_Y^{(0)}) &= var(N\bar{Y}) \\ &= \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_Y^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
& \text{var}(\hat{\tau}_Y^{(1)}) < \text{var}(\hat{\tau}_Y^{(0)}) \\
& \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} (\sigma_Y^2 + \sigma_X^2) - 2N^2 \rho_{XY} < \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_Y^2 \\
& \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_X^2 - 2N^2 \rho_{XY} < 0 \\
& \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_X^2 - 2 \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_X^2 < 0 \\
& - \frac{N^2}{n} \frac{N-n}{N-1} \sigma_X^2 < 0
\end{aligned}$$

To je očitno res, saj je $\sigma_X^2 > 0$ in zato $\text{var}(\hat{\tau}_Y^{(1)}) < \text{var}(\hat{\tau}_Y^{(0)})$ velja vedno. Zgoraj smo upoštevali še

$$\begin{aligned}
\text{cov}(\bar{X}, \bar{Y}) &= \text{cov}(\bar{X}, \bar{Y} - \bar{X} + \bar{X}) \\
&= \text{cov}(\bar{X}, \bar{Y} - \bar{X}) + \text{cov}(\bar{X}, \bar{X}) \\
&= 0 + \text{var}(\bar{X}) \\
&= \frac{\sigma_X^2}{n} \frac{N-n}{N-1}
\end{aligned}$$

Literatura

- [1] E. Zakrajšek, *Verižnica* (1999) od 6 do 10. Dostopno na spletni učilnici FMF 2019/2020 predmeta Matematično modeliranje [22. 7. 2020]
- [2] Zapiski s predavanj predmeta Matematično modeliranje.